

ЦИБАНЮК Олександра

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

<https://orcid.org/0000-0001-5367-5747>e-mail: o.tsibanyuk@chnu.edu.ua**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ПОНЯТІЙНОЇ КАТЕГОРІЇ
«ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ» У НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТАХ**

В статті розглянуті актуальні проблеми використання понятійної категорії «професійний спорт» у нормативних документах. Доведено, що чітке закріплення та розуміння основних понять і термінів є запорукою успішної реалізації правових норм у будь-якій сфері правового регулювання та їх застосування у практичній діяльності всіма суб'єктами; вказав, що якість самого документу безпосередньо залежить від несуперечливості й логічної впорядкованості саме правової термінології, її відповідності національним та міжнародним стандартам. Автор, посилаючись на дослідження науковців, визначила характерні особливості спорту як соціального інституту: використання відчуття азарту для мотивації людей до споживання спортивних послуг; нестабільна якість спортивного видовища як товару й надвисока лояльність споживачів до нього; баланс конкуренції між суперниками; взаємозв'язок прибутків та тривалості спортивного сезону. Проаналізовано особливості використання терміну «професійний спорт» задля вдосконалення правового регулювання суспільних відносин, які формуються між суб'єктами професійної спортивної діяльності. До актуальних проблем також віднесено випадки ототожнення дефініції «професійний спорт» і «спорт вищих досягнень». Крім того спостерігається тенденція активізації своєрідної синтезованої співпраці між олімпійським і професійним спортом: легка атлетика, фехтування, плавання пішли шляхом комерціалізації та професіоналізації. Наголошено, що незважаючи на відмінності та різночитання, головними спільними ознаками дефініції стали комерціалізація професійного спорту – отримання прибутку внаслідок надання послуг щодо виробництва і продажу видовища, участь кожної складової професійного спорту: людських ресурсів, інфраструктури, спортивних споруди тощо.

Ключові слова: дефініція, закон, нормативні документи, проблеми, професійний спорт, регламентування, спортсмени.

<http://doi.org/10.31891/pcs.2024.1.8>

**1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У
ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ
ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ
ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ**

Значимість професійного спорту в сучасному світі окреслена ширше чим засіб посилення престижу тої чи іншої країни, адже успіхи підсилюють їх позиції в глобальному співтоваристві. Професійний спорт проявив себе як важливий чинник мотивації, спонукання до активного способу життя, регулярних тренувань та збалансованого харчування; створення нових, значущих економічних можливостей, зокрема робочих місць, залучаючи державні інвестиції та спонсорські кошти, стимулювання розвитку туризму та фізкультурно-спортивної, транспортної, туристичної інфраструктури. Професійні спортсмени як люди із потужним суспільним впливом є носіями ідей співробітництва, миру та міжкультурної комунікації. Крім того, саме спорт як професійна діяльність сприяє соціальній інтеграції, об'єднуючи людей різних соціальних, культурних та етнічних груп; різних за віком, статтю тощо.

Швидкоплинність сучасного світу з однієї сторони, та технологічні тенденції розвитку професійного спорту з другої, вимагають вдосконалення технологій та наукових досліджень в галузі фізичної підготовки, медицини, біомеханіки та інших суміжних галузей.

Такий широкий спектр впливовості вимагає, зокрема швидкого та ефективного поступу самого професійного спорту. Особливої уваги заслуговує питання правового регулювання професійного спорту. Пункт 13 Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту (2004 р.) наголосив на державному зацікавленні подальшого розвитку професійного спорту на комерційних засадах. Так, на законодавчому рівні регулюються економічні та трудові відносини у професійному спорті, розробляються заходи щодо захисту інтересів спортсменів-професіоналів [1]. Проте, на даному етапі впровадження Доктрини врегулювання відносин у сфері професійного спорту залишаються або неврегульованими, або такими, що вимагають удосконалення.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Звичайно, що вище визначені проблеми стануть темами досліджень окремих аспектів правового регулювання професійного спорту в нормативних документах країн світу. Так, цій темі присвячені праці українських учених Ю. Бріскіна, В. Гавриліна, С. Ліщука, М. Линця, С. Мердова, Н. Нероди, А. Полянського тощо й зарубіжних учених Я. Блекшоу, Р. Періш, Х. Шікі. Дані дослідження здебільшого розглядають проблеми історичного розвитку та моделей професійного спорту, проте містять аналіз правового статусу професійного спортсмена та механізму обмеження його прав.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Актуальною залишається і проблема сутності та змісту законодавчої дефініції професійного спорту, його співвідношення з поняттями спорту, спорту вищих досягнень тощо.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті визначаємо виокремлення проблеми використання понятійної категорії «професійний спорт» у нормативних документах.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Аналіз чинної нормативно-правової бази у сфері професійного спорту свідчить про відсутність загальних світових, європейських, національних стандартів щодо законодавчих термінів. На думку О. Туряниці, можемо навіть засвідчити факт ігнорування елементарних правил формальної логіки в процесі побудови законодавчих дефініцій [8, с. 61].

Автор дисертаційного дослідження наголосив на тому, що чітко закріплення та розуміння основних понять і термінів є запорукою успішної реалізації правових норм у будь-якій сфері правового регулювання та їх застосування у практичній діяльності всіма суб'єктами; вказав, що якість самого

документу безпосередньо залежить від несуперечливості й логічної впорядкованості саме правової термінології, її відповідності національним та міжнародним стандартам [8, с. 63-64].

Порушення вимог чіткості, логічності та лінгвістично правильності у визначені законодавчої дефініції; наявності найсуттєвіших для правильного застосування терміну ознак; потреби врахування колізій призводить до неузгодженості й неупорядкованості сучасного законодавства, нечіткості, неясності та неоднозначності у розумінні та застосуванні законодавчих приписів. Це цілком стосується і базових термінів сфери спорту, розуміння яких на сьогоднішній день залишається чітко не визначеним, а законодавчо закріплена дефініція є недостатньо досконалою, оскільки не враховує всіх ознак цієї діяльності на сучасному етапі розвитку.

Правильне визначення поняття «спорт» принципово важливе для розуміння його окремих різновидів, в тому числі і професійного спорту, і, як наслідок, правового регулювання відносин у сфері професійного спорту. Засвідчуємо наявність низки різних визначень в історичному відрізку початок ХІХ ст. – друга половина ХХ ст.: «спортом є соціальний інститут виховання, що має характер ігрової фізичної діяльності, пов'язаної зі співставленням рівня розвитку фізичних та духовних можливостей» [8, с. 64]; спорт – спеціалізоване фізичне виховання, спрямоване на опанування майстерності в окремих видах рухової активності [8, с.63]. Причиною різного тлумачення став, зокрема значний часовий проміжок між появою перших форм змагальної діяльності і виникненням самого поняття «спорт», яке почало також вживатися для позначення форм розваг, рекреації, змагальної діяльності («disportare» – латинська, «розважатись» або «приносити задоволення») [там само].

На думку Н. Нероди, для спорту як для соціального інституту характерні особливості, що визначають наявність методів управління спортивними організаціями: використання відчуття азарту для мотивації людей до споживання спортивних послуг; нестабільна якість спортивного видовища як товару й надвисока лояльність споживачів до нього; баланс

конкуренції між суперниками; взаємозв'язок прибутків та тривалості спортивного сезону [6, с. 30]

Звичайно, в українському середовищі ми використовуємо трактування, що визначене в розділі 1 Закону України «Про фізичну культуру і спорт»: «спорт – діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та інших підготовленостях шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них» [12]. Фахівці-правознавці Ю. Рєпкіна, О. Туряниця, зазначили, що дане визначення спорту чітко розділило поняття «спорт» й «фізична культура», показало їхнє реальне співвідношення, але не наголосило, і навіть не вказало на одну із найважливіших характеристик сучасного спорту – його професіоналізацію та комерціалізацію [13, с. 61].

Погоджуємось з думкою М. Ткалича про неоднозначність, й навіть, хибність визначення спорту з точки зору юридичної техніки, оскільки чітко не вказано, який вид діяльності, окрім фізичної та інтелектуальної, може претендувати на роль спорту [14, с. 25]. Таким чином, очевидно, що вітчизняне законодавче визначення спорту потребує істотного вдосконалення.

Така ситуація призвела до появи авторських визначень терміну «спорт», наприклад, як діяльність суб'єктів у сфері фізичної культури, що спрямована на виявлення й уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній та психологічній підготовці, в інтелектуальному розвитку з метою досягнення спортивного результату шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них (О. Туряниця) [8, с. 63-64].

На сьогоднішній день важливим різновидом спорту є професійний спорт. Його адекватне розуміння набуває особливого значення задля вдосконалення правового регулювання суспільних відносин, які формуються між суб'єктами професійної спортивної діяльності. Необхідно визначити, що напрями спорту – дитячий спорт, дитячо-юнацький спорт, резервний спорт, спорт вищих досягнень, професійний спорт, спорт ветеранів фізичної культури і спорту, спорт ветеранів війни, олімпійський спорт,

неолімпійський спорт, службово-прикладний та військово-прикладний спорт, спорт осіб з інвалідністю тощо сформульовані наступним чином згідно правок від 15.02.2022 р., тобто у відносно актуальній редакції [12].

Щодо трактування терміну «професійний спорт» (стаття 38 закону України Про фізичну культуру і спорт, зміни внесені 06.09.2022 р.), то згідно тексту закону, це – комерційний напрям діяльності у спорті, пов'язаний з підготовкою та проведенням видовищних спортивних змагань та заходів на високому організаційному рівні з метою отримання прибутку [12].

Діяльність у професійному спорті спортсменів, тренерів та інших фахівців, яка полягає у підготовці та участі у спортивних змаганнях серед спортсменів-професіоналів і є основним джерелом їх доходів, провадиться відповідно до цього Закону, Кодексу законів України про працю та інших нормативно-правових актів, а також статутних та регламентних документів відповідних суб'єктів сфери фізичної культури і спорту та міжнародних спортивних організацій. Спортсмен набуває статусу спортсмена-професіонала з моменту укладення контракту з відповідними суб'єктами сфери фізичної культури і спорту про участь у змаганнях серед спортсменів-професіоналів [12].

Ще однією актуальною проблемою використання даного поняття стали випадки ототожнення дефініцій «професійний спорт» і «спорт вищих досягнень». Аналіз нормативно-правових документів тематичного спрямування, висновків науковців дозволяє стверджувати, що поняття «спорт вищих досягнень» є значно ширшим, однак розглядати їх у співвідношенні цілого та складової є некоректним. З одного боку, ці терміни активно взаємодіють між собою забезпечують певний поступ спорту (наприклад, професійні спортсмени у складі національних збірних команд), а з іншого – його реалізація здійснюється в протилежних напрямках: комерційна основа професійного спорту, отримання прибутку як мета видовищних спортивних заходів; досягнення високих спортивних результатів за рахунок створення умов для максимального розвитку індивідуальних здібностей спортсменів (спорт вищих досягнень) [8, с. 69-70].

Зазначимо, що поняття «професійного спорту» є безпосередньо пов'язаним з такими

напрямами спорту, як аматорський та олімпійський спорт, аде історичне поняття професійного спорту формувалося в якості протилежного по відношенню до аматорського. Суттєва різниця професійного спорту від олімпійського та аматорського в тому, що для нього характерні, система змагань, зорієнтована на постійну підтримку атмосфери жорсткої конкуренції; пріоритетний розвиток прибуткових у ближній та дальній перспективі видів спорту; інтеграція американського професійного спорту в країни Європи, Азії та Африки; ефективна система «розкрутки» спортивних зірок (Ю. Суха); система соціального захисту спортсменів.

Проте, незважаючи на характерні відмінності, з останньої чверті ХХ ст. спостерігається тенденція активізації своєрідної синтезованої співпраці між олімпійським і професійним спортом: так, легка атлетика, фехтування, плавання пішли шляхом комерціалізації та професіоналізації [6, с. 34].

О. Туряниця, у власному дослідженні визнав, що в сучасному науковому середовищі існують дві кардинальні думки щодо ефективності тлумачення терміну «професійний спорт»: одні як вдалий випадок (спираючись на статтю 38 закону України «Про фізичну культуру і спорт»), а переважна більшість – піддає це визначення значній критиці.

М. Попичев, критикуючи вище вказане визначення професійного спорту, відмітив, що ним майже не охоплюється коло суб'єктів, учасників у такій діяльності, й не згадується спорт вищих досягнень. Крім того, науковець наголошує, що професійний спорт необхідно розглядати як напрям, який охоплює підприємницьку, трудову та іншу (не заборонену законодавством) діяльність спортсменів-професіоналів, тренерів та інших фахівців, пов'язану з організацією і проведенням змагань і досягненням високих спортивних результатів [15]. На думку Ю. Рєпкіна, професійний спорт – це

комерційна (підприємницька) діяльність, пріоритетною метою якої визнається отримання прибутків через задоволення інтересів спортивних організацій, спортсменів, що обрали спорт своєю професією і глядачів [13, с. 19].

На думку М. Линця професійний спорт є одним із різновидів підприємницької діяльності, основним продуктом або товаром якої є виробництво спортивного видовища за участі функціонерів і спортсменів-професіоналів [4, с. 63-64].

Незважаючи на відмінності та різночитання, головними спільними ознаками дефініції стали комерціалізація професійного спорту – отримання прибутку внаслідок надання послуг щодо виробництва і продажу видовища, участь кожної складової професійного спорту: людських ресурсів, інфраструктури, спортивних споруди тощо. Наведені вище дефініції терміну «професійний спорт» дозволяють зробити висновок, що кожна із них містить правдиві судження, але не є досконалими: нечіткість та незрозумілість позиції щодо конкретизації інтересів, які повинні бути задоволені під час спортивних змагань, нівелювання потреби популяризації професійного спорту в Україні, досягнення високих спортивних результатів та презентації нашої країни на спортивних змаганнях міжнародного рівня.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Підсумовуючи зазначене вище, вважаємо за доцільне професійний спорт визначити як комерційний напрям діяльності у сфері спорту, пов'язаний з підготовкою (організацією) та проведенням видовищних спортивних заходів за участі професійних спортсменів з метою отримання прибутку та досягнення високих спортивних результатів. Тісно пов'язаним з визначенням «професійний спорт» також є поняття «професійний спортсмен».

Література

1. Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту: Указ Президента України від 28 вересня 2004 року № 1148/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1148/2004> (дата звернення: 26.02.2024).
2. Гаврилін В. О., Мердов С. П., Білобров В. М. Професійний спорт: проблеми визначення та законодавчого регулювання. *Правовий часопис Донбасу*. 2017. № 3-4 (61). С. 102-106.
3. Ліщук С. В. Механізми державного регулювання розвитку фізичної культури та спорту України. Київ, 2016. 20 с.

4. Линець М. М. Формування правових засад професійного спорту в Європі. *Роль фізичної культури і спорту в здоровому способі життя: Матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф.* Львів, 1999. С. 63-64.
5. Нерода Н. Організаційні та правові засади європейського професійного спорту: дис. ... канд. наук з фіз. вих-ня і спорту. Львів, 2018. 240 с.
6. Нерода Н., Бріскін Ю. Періодизація розвитку професійного спорту в Європі. *Фізична активність, здоров'я і спорт.* 2016. № 2 (24). С. 3-10.
7. Полянський А. О. Правові проблеми регулювання праці професійних спортсменів в Україні. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди.* Харків, 2011. Вип. 16. С. 47-53.
8. Туряниця О.О. Конституційно-правове регулювання професійного спорту в Україні. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет». Ужгород, 2022. URL: [file:///C:/Users/%D0%90/Downloads/12301685_dlya_etsp_turyanitsya_oo%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/%D0%90/Downloads/12301685_dlya_etsp_turyanitsya_oo%20(1).pdf)
9. Ian Blackshow. Is there such a thing as sports law. *Global Sports Law And Taxation Report.* November 2010. P. 6-9.
10. Parrish Richard. *Sports Law and Policy in the European Union.* Manchester, 2003. 398 p
11. Shixi Huan. The Practice of China's Sports Law. *International Sports LawReview (I.S.L.R.).* Athens, 2002. P.255-270.
12. Закон України Про фізичну культуру і спорт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (дата звернення: 26.02.2024)
13. Рєпкіна Ю. М. Адміністративно-правові основи регулювання фізичної культури і спорту: автореф. дис... канд. юрид. наук. Київ, 2010. 19 с.
14. Ткалич М. О. Законодавче регулювання правового статусу професійних спортсменів в Україні: *збірник наукових праць Національного університету Державної податкової служби України.* 2015. Київ. Вип. 1 (2). С. 24-28.
15. Попичєв М. І. Проблемні питання правового регулювання професійного спорту. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка.* Чернігів, 2014. № 118. С. 282-285.

References

1. Pro Natsionalnu doktrynu rozvytku fizychnoi kultury i sportu: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 28 veresnia 2004 roku № 1148/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1148/2004> (data zvernennia: 26.02.2024).
2. Havrylin V. O., Merdov S. P., Bilobrov V. M. Profesiinyi sport: problemy vyznachennia ta zakonodavchoho rehuliuвання. *Pravovyi chasopys Donbasu.* 2017. № 3-4 (61). S. 102-106.
3. Lishchuk S. V. Mekhanizmy derzhavnogo rehuliuвання rozvytku fizychnoi kultury ta sportu Ukrainy. Kyiv, 2016. 20 s.
4. Lynets M. M. Formuvannia pravovykh zasad profesiinogo sportu v Yevropi. Rol fizychnoi kultury i sportu v zdorovomu sposobi zhyttia: Materialy IV Vseukr. nauk.-prakt. konf. Lviv. 1999. S. 63-64.
5. Neroda N. Orhanizatsiini ta pravovi zasady yevropeiskoho profesiinogo sportu: dys. ... kand. nauk z fiz. vykh-nia i sportu. Lviv, 2018. 240 s.
6. Neroda N., Briskin Yu. Periodyzatsiia rozvytku profesiinogo sportu v Yevropi. *Fizychna aktyvnist, zdorovia i sport.* 2016. № 2 (24). S. 3-10.
7. Polianskyi A. O. Pravovi problemy rehuliuвання pratsi profesiinykh sportsmeniv v Ukraini. *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. H. S. Skovorody.* Kharkiv, 2011. Vyp. 16. S. 47-53.
8. Turianytsia O.O. Konstytutsiino-pravove rehuliuвання profesiinogo sportu v Ukraini. Dysertatsiia na здобуття naukovoho stupenia doktora filosofii za spetsialnistiu 081 «Pravo». Derzhavnyi vyshchyi navchalnyi zaklad «Uzhhorodskyi natsionalnyi universytet». Uzhhorod, 2022. URL: [file:///C:/Users/%D0%90/Downloads/12301685_dlya_etsp_turyanitsya_oo%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/%D0%90/Downloads/12301685_dlya_etsp_turyanitsya_oo%20(1).pdf)
9. Ian Blackshow. Is there such a thing as sports law. *Global Sports Law And Taxation Report.* November 2010. P. 6-9.
10. Parrish Richard. *Sports Law and Policy in the European Union.* Manchester, 2003. 398 p
11. Shixi Huan. The Practice of Chinas Sports Law. *International Sports LawReview (I.S.L.R.).* Athens, 2002. P.255-270.
12. Zakon Ukrainy Pro fizychnu kulturu i sport. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (data zvernennia: 26.02.2024)
13. Riepkina Yu. M. Administratyvno-pravovi osnovy rehuliuвання fizychnoi kultury i sportu: avtoref. dys... kand. yuryd. nauk. Kyiv, 2010. 19 s.
14. Tkalych M. O. Zakonodavche rehuliuвання pravovoho statusu profesiinykh sportsmeniv v Ukraini: zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho universytetu Derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy. 2015. Kyiv. Vyp. 1 (2). S. 24-28.
15. Popychiev M. I. Problemni pytannia pravovoho rehuliuвання profesiinogo sportu. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. T. H. Shevchenka.* Chernihiv, 2014. № 118. S. 282-285.

Abstract
TSYBANYUK Oleksandra

CURRENT PROBLEMS OF USING THE CONCEPTUAL CATEGORY "PROFESSIONAL SPORTS" IN REGULATORY DOCUMENTS

The article examines the current problems of using the conceptual category «professional sport» in normative documents. It has been proven that a clear consolidation and understanding of the main concepts and terms is the key to the successful implementation of legal norms in any field of legal regulation and their application in practical activities by all subjects; pointed out that the quality of the document itself directly depends on the consistency and logical orderliness of the legal terminology itself, its compliance with national and international standards. The author, referring to the research of scientists, identified the characteristic features of sport as a social institution: the use of a sense of excitement to motivate people to consume sports services; the unstable quality of the sports spectacle as a product and the extremely high loyalty of consumers to it; balance of competition between rivals; the relationship between earnings and the duration of the sports season. The peculiarities of the use of the term «professional sport» are analyzed in order to improve the legal regulation of social relations that are formed between subjects of professional sports activity. Current problems also include cases of equating the definitions of «professional sport» and «high-performance sport». In addition, there is a tendency to intensify a kind of synthesized cooperation between Olympic and professional sports: athletics, fencing, swimming have gone the way of commercialization and professionalization. It was emphasized that despite the differences and different readings, the main common features of the definition were the commercialization of professional sports - making a profit as a result of providing services related to the production and sale of the spectacle, the participation of every component of professional sports: human resources, infrastructure, sports facilities, etc.

Key words: definition, law, regulatory documents, problems, professional sports, regulations, athletes.

Стаття надійшла до редакції 17.02.2024 р.